

URBANISTIČKI ZAVOD REPUBLIKE SRPSKE, a.d. BANJA LUKA

Save Mrkalja 16, 78000 Banja Luka, tel: +387 51 21 66 14, faks: +387 51 21 65 57,

e-mail: uzbl@iu-rs.com, www.iu-rs.com

JIB 4401013220009

Ž.R. 571010000026157 Komercijalna banka a.d. Banja Luka

**PROSTORNI PLAN
ZA PODRUČJE
BOSANSKO – PODRINJSKOG KANTONA
GORAŽDE
ZA PERIOD 2008 – 2028. GODINA**

-PROSTORNA OSNOVA-

**- SINTEZNI OBLIK
OSNOVNE KONCEPCIJE PROSTORNOG RAZVOJA -**

- Nacrt -

Banja Luka, mart 2010. god.

SADRŽAJ

I OSNOVNA KONCEPCIJA PROSTORNOG RAZVOJA	3
1. ORGANIZACIJA PROSTORA	3
2. STANOVNIŠTVO	6
3. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE	8
4. ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA	9
5. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA	10
6. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA	12
7. TELEKOMUNIKACIONA INFRASTRUKTURA	12
8. HIDROTEHNIČKA INFRASTRUKTURA	13
9. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	14
10. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	15
11. PRIVREDA	16
12. ŽIVOTNA SREDINA I UGROŽENOST	18
13. PRIRODNO I KULTURNO - ISTORIJSKO NASLJEĐE	19
14. OSNOVNA NAMJENA PROSTORA (KONCEPT NAMJENE PROSTORA)	21
II OSNOVNA KONCEPCIJA PROSTORNOG RAZVOJA ZA PERIOD 2008 - 2012. GODINE (ETAPNI PLAN)	22

I OSNOVNA KONCEPCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

Uvod

Na osnovu analize i ocjene stanja prostornog uređenja: prirodnih uslova i resursa dosadašnjeg razvoja stanovništva i privrede, kao i korištenja prostora, uključujući kulturno - istorijsko nasljeđe, te prirodne vrijednosti i druge značajne karakteristike područja Bosansko – podrinjskog kantona, predložen je osnovni koncept prostorne organizacije za period do 2028. godine, kao cjelovit sistem prirodne sredine, privrednih i urbanih struktura, te primarne infrastrukture.

Osim elemenata prostornog uređenja unutar kantona, značajan uticaj na organizaciju prostora imaju i relevantni faktori razvoja izraženi kroz Prostorni plan Federacije (izrada u toku).

1. ORGANIZACIJA PROSTORA

Imajući u vidu dugoročne ciljeve prostornog uređenja, te interne i eksterne uticajne faktore na dugoročni razvoj kantona, kao i moguće pravce i alternative razvoja, predlaže se fleksibilni koncept organizacije prostora kao mreže optimalnih prostornih cjelina koje se formiraju pod uticajem prirodnih i stvorenih uslova i mogućih varijanti zadovoljavanja društvenih potreba.

Na području kantona se definišu oni prostori koji imaju komplementarne prirodne karakteristike za približno iste uslove života i rada stanovnika koji te prostore naseljavaju.

Bosansko – podrinjski kanton raspolaže površinom od 502.28 km² i ima 29090 stanovnika (procjena 2008. godine). Postojeća gustina stanovništva iznosi 57.92 st/ km². Kanton čine tri opštine: Foča – Ustikolina, Goražde i Pale – Prača. U opštini Goražde živi 89.72 % stanovništva kantona, a ova opština dominira na području kantona u pogledu svih antropogenih komponenti prostora.

Pored sjedišta kantona - Goražda, koje ima funkciju centralnog mjesta, ostalih 181 naseljena mjesta je seoskog i mješovitog karaktera, i organizovana su u 25 mjesnih zajednica (20 u opštini Goražde, 3 u opštini Foča – Ustikolina, 2 u opštini Pale – Prača).

Postojeća administrativno - teritorijalna podjela kantona na naseljena mjesta po kojima statistika vodi evidenciju i prati kretanja, najčešće ne odgovara stvarnim i savremenim tendencijama planskog organizovanja i uređenja prostora, te zbog toga otežava racionalan planski razvoj.

Navedeni razlozi su uticali na koncepciju prostorne organizacije kao mrežu funkcionalnih prostornih cjelina koje obuhvataju više naseljenih mjesta u zonama prirodne sredine i na taj način se formira mreža prostornih cjelina (zone sekundarnih opštinskih i lokalnih centara).

Na području Bosansko - podrinjskog kantona buduća koncepcija prostorne organizacije bazira se na policentričnom modelu koga čine sljedeće kategorije centara i naselja koja pripadaju pojedinim kategorijama centara:

1. Subregionalni centar – naselje Goražde;

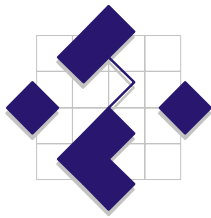

2. Opštinski centar nižeg ranga – naselja Ustikolina (opština Foča - Ustikolina) i Prača (opština Pale – Prača);
3. Sekundarni opštinski centar – naselje Vitkovići (opština Goražde);
4. Lokalni centar – naselja Jabuka (opština Foča - Ustikolina); Bogušići, Čitluk, Faočići, Ilovača, Kolovarice, Osanica (opština Goražde); Turkovići (opština Pale – Prača);
5. Primarno naselje – preostala naselja (162 naselja);
6. Prigradsko naselje – naselja Bačci, Budići, Grabovik, Laleta, Kazagići, Kolijevke, Sopotnica i Zupčići (opština Goražde).

Zone predstavljaju funkcionalne grupacije naseljenih mjesta, koja gravitiraju planiranom centru i definisana su granicama pripadajućih naseljenih mjesta.

Osnovno opredjeljenje ovakvog koncepta se ogleda u optimalnoj i racionalnoj koncentraciji sadržaja i funkcija na određenim lokalitetima u vangradskom području koji se u narednom periodu trebaju razvijati u urbana područja sa funkcijama sekundarnih opštinskih i lokalnih centara.

Na području kantona je planirano pet zona sekundarnih opštinskih centara i 12 zona lokalnih centara. Svaka zona višeg ranga u sebi sadrži i zonu nižeg ranga.

URBANISTIČKI ZAVOD REPUBLIKE SRPSKE, a.d. BANJA LUKA

Save Mrkalja 16, 78000 Banja Luka, tel: +387 51 21 66 14, faks: +387 51 21 65 57,

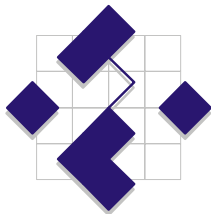
e-mail: uzbl@iu-rs.com, www.iu-rs.com

JIB 4401013220009

Ž.R. 571010000026157 Komercijalna banka a.d. Banja Luka

Tabela 1: Zone sekundarnih opštinskih centara i zone lokalnih centara na području Bosansko - podrinjskog kantona 2028. godine

ZONA SEKUNDARNOG CENTRA	ZONA LOKALNOG CENTRA	PRIGRADSKA NASELJA	NASELJA U SASTAVU ZONE LOKALNOG CENTRA	POVRŠINA (km ²)
Ustikolina	Jabuka		Bešlići, Dragomilići, Jabuka, Kolakovići, Lokve, Mazlina, Podgrađe, Račići, Rodijelj, Slavičići, Stojkovići, Zabor	95.87
	Ustikolina		Bavčići, Brajići, Bunčići, Cvilin, Donje Žešće, Filipovići, Gostičaj, Mravljača, Njuhe, Petojevići, Previla, Prisoje, Sortaci, Ustikolina, Zebina Šuma	65.39
Goražde	Goražde	Bačci, Budići, Grabovik, Laleta, Kazagići, Kolijevke, Sopotnica, Zupčići	Bačci, Blagojevići, Budići, Čurovi, Deševa, Gaj, Glamoč, Goražde, Grabovik, Hubjeri, Ilino, Kazagići, Kolijevke, Konjbaba, Laleta, Milanovići, Mirvići na Podhranjenu, Mravi, Oručevac, Osječani, Ostružno, Pijevac, Podhomara, Podhranjen, Podkozara Donja, Prisoje, Radići, Radijevići, Sedlari, Sopotnica, Ušanovići, Vranpotok, Vučetići, Zupčići, Žuzelo	58.9
	Faočići		Bare, Batkovići, Bezmilje, Boškovići, Butkovići Ilovača, Crvica, Donja Bukvica, Donji Bogovići, Faočići, Gornja Bukvica, Gornji Bogovići, Gusići, Hrančići, Knjevići, Kovači, Kraboriš, Kreča, Orahovice, Raškovići, Sijedac, Sofići, Šehovići, Šemihova, Utješinovići, Zorovići, Žiljići	64.42
	Ilovača		Bahovo, Bratiš, Čatovići, Ilovača, Kola, Konjevići, Nekopi, Plesi, Poratak, Ropovići, Šabanci, Zabus	27.45
	Osanica		Borovići, Đakovići, Kosače, Kućine, Osanica, Pijestina, Rešetnica, Vrbica, Zubovići u Oglečevi	15.2
Vitkovići	Bogušići		Bogušići, Butkovići, Gočela, Jagodići, Kamen, Lukarice, Ratkovići	9.4
	Čitluk		Brajlovići, Brekovi, Čitluk, Čehajići, Gunjačići, Guskovići, Hadžići, Jarovići, Kušeši, Markovići, Mirvići, Morinac, Mrkovi, Ozrenovići, Radovovići, Rosijevići, Skravnik, Spahovići, Šašići, Tupačići, Vlajčići, Vraneši, Vremci, Završje, Zubovići	48.68
	Kolovarice		Bakije, Brijeg, Donje Selo, Džindići, Gunjevići, Karauzovići, Karovići, Kolovarice, Kutješi, Paraun, Perjani, Potrkuša, Vranići, Šučurići, Žigovi	15.62
	Vitkovići		Ahmovići, Biljin, Brezje, Čovčići, Donja Brda, Dučići, Gornja Brda, Kalac, Kodžaga Polje, Mravinjac, Uhotići, Vitkovići	13.67
Prača	Prača		Brdarići, Datelji, Kamenica, Komrani, Prača, Srednje	57.04
	Turkovići		Brojnići, Bulozii, Čeljadinići, Čemernica, Renovica, Šainovići, Turkovići, Vražalice	30.64
UKUPNO				502.28

URBANISTIČKI ZAVOD REPUBLIKE SRPSKE, a.d. BANJA LUKA

Save Mrkalja 16, 78000 Banja Luka, tel: +387 51 21 66 14, faks: +387 51 21 65 57,

e-mail: uzbl@iu-rs.com, www.iu-rs.com

JIB 4401013220009

Ž.R. 571010000026157 Komercijalna banka a.d. Banja Luka

2. STANOVNIŠTVO

Projekcija broja stanovnika i domaćinstava određene teritorije predstavlja veoma važan polazni element u procesu prostornog planiranja. Prema broju stanovnika dimenzionišu se i ostale komponente prostora kao što su stambeni fond, privredni kapaciteti, tehnička i društvena infrastruktura itd.

Projekcija može biti data jedino do nivoa opština, pošto ne postoji dovoljno elemenata za projekciju po naseljima.

Utvrđene su tri varijante projekcija broja stanovnika i domaćinstava Bosansko - podrinjskog kantona: minimalistička (varijanta 1), realistična (varijanta 2) i maksimalistička varijanta (varijanta 3).

Minimalistička varijanta projekcije broja stanovnika i domaćinstava pretpostavlja nastavak sadašnjih negativnih trendova u pogledu prirodnog priraštaja (uzimajući u obzir razlike između opština), uz negativan migracioni saldo u svim opštinama.

Realistična varijanta projekcije broja stanovnika i domaćinstava pretpostavlja postepeni rast prirodnog priraštaja i njegov prelazak u pozitivne vrijednosti u svim opštinama do kraja planskog perioda, uz povratak oko 2000 stanovnika (pretežno iz izbjeglištva i inostranstva), kao i manju emigraciju.

Maksimalistička varijanta projekcije broja stanovnika pretpostavlja brži rast prirodnog priraštaja i njegov prelazak u pozitivne vrijednosti u svim opštinama do 2018. godine, uz povratak oko 3600 stanovnika (pretežno iz izbjeglištva i inostranstva), kao i manju emigraciju.

Tabela 2: Projekcija broja stanovnika po opštinama Bosansko - podrinjskog kantona 2028. godine

PROJEKCIJA BROJA STANOVNIKA PO OPŠTINAMA BOSANSKO - PODRINJSKOG KANTONA 2028. GODINE			
OPŠTINA	Varijanta 1	Varijanta 2	Varijanta 3
FOČA - USTIKOLINA	1577	2322	2680
GORAŽDE	23023	28203	29914
PALE - PRAČA	853	1267	1421
UKUPNO	25453	31792	34015

Tabela 3: Projekcija broja domaćinstava po opštinama Bosansko - podrinjskog kantona 2028. godine

PROJEKCIJA BROJA DOMAĆINSTAVA PO OPŠTINAMA BOSANSKO - PODRINJSKOG KANTONA 2028. GODINE			
OPŠTINA	Varijanta 1	Varijanta 2	Varijanta 3
FOČA - USTIKOLINA	526	693	793
GORAŽDE	7548	8369	8721
PALE - PRAČA	299	396	444
UKUPNO	8373	9458	9958

Prosječna veličina domaćinstava u 2028. godini prema varijanti 1 je projektovana na 3.04 člana, u varijanti 2 na 3.36 člana, a u varijanti 3 na 3.42 člana.

Od tri varijante demografske projekcije, realistična varijanta – varijanta 2 - je odabrana kao najvjerovatnija i korištena je prilikom dimenzioniranja osnovnih sadržaja u prostoru kantona. Odabrana projekcija podrazumijeva rast po prosječnoj godišnjoj stopi od 0,44 %.

3. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE

Poljoprivredno zemljište predstavlja značajan prirodni resurs Bosansko - podrinjskog kantona. U ukupnoj površini kantona poljoprivredno zemljište zauzima 9825 ha ili 19.56 %. Bonitetna vrijednost zemljišta nije zadovoljavajuća, pošto V i VI bonitetna kategorija čine zajedno gotovo 75 % ukupne površine poljoprivrednog zemljišta. Najkvalitetnije poljoprivredno zemljište – Agrozona I (I-IVa bonitetne kategorije) je prvenstveno zastupljeno u ravničarskom području, odnosno u riječnim dolinama kantona. U strukturi poljoprivrednog zemljišta najveće učešće imaju livade – 34.06 %, ostalo poljoprivredno zemljište – 22.66 % i pašnjaci – 16.76 %.

Uzimajući u obzir kvalitet poljoprivrednog zemljišta, zastupljenost pojedinih kategorija poljoprivrednog zemljišta, kao i potrebe kantona, moguće su sljedeće strateške orijentacije u poljoprivredi:

- organizovana intenzivna poljoprivredna proizvodnja – ratarstvo i povrtlarstvo,
- organizovana voćarska proizvodnja sa akcentom na kruške, jabuke i šljive, tzv. visokostablašice, kao i instaliranje prerađivačkih kapaciteta,
- proizvodnja ljekobilja,
- organizovanje poljoprivredne proizvodnje na bazi zdrave hrane.

4. ŠUME I ŠUMSKA ZEMLJIŠTA

Šume i šumska zemljišta zauzimaju 77.58 % ukupne površine kantona. Same šume čine 73.25 % površine kantona i dominiraju u ukupnoj strukturi. Preostali dio čini ostalo šumsko zemljište, sukcesija vegetacije i goleti nepodesne za pošumljavanje.

Ovo područje spada u kategoriju siromašnih šumskogospodarskih područja u Federaciji BiH. Najzastupljenija kategorija šuma na ovom području su izdanačke šume, u kojima dominiraju hrastove izdanačke šume kserotermnih staništa i šume kitnjaka sa sladunom i cerom, koje spadaju u kategoriju lošijih izdanačkih šuma. U proteklom ratnom i poslijeratnom periodu vršena prekomjerna sječa šuma, naročito uz putne komunikacije i na povoljnim terenima, što je golim okom vidljivo i danas. Zbog toga su velike površine na teritoriji kantona pokrivene brezom i jasikom kao sukcesivnim vegetacijskim stadijima.

Najbolja struktura šumskog fonda je na teritoriji opštine Pale – Prača, gdje dominiraju visoke šume sa prirodnom obnovom (59.41 %). Riječ je prvenstveno o šumama na sjevernoj strani Jahorine.

Osnovna koncepcija prostornog razvoja Bosansko - podrinjskog kantona sa aspekta korišćenja šuma i šumskog zemljišta zasnovana je na očuvanju postojećih šumskih površina i unapredjenju stanja istih u skladu sa proizvodnim potencijalima staništa, kao i pošumljavanje goleti i poljoprivrednih površina lošijih bonitetnih kategorija (VI i VII).

U cilju maksimalnog korišćenja sveukupnih potencijala šuma i šumskog zemljišta, u planskom periodu je predviđen prelazak sa dosadašnjeg monofunkcionalnog na multifunkcionalno korišćenje šuma i šumskog zemljišta, gdje se podrazumijeva povećanje prihoda od korišćenja sporednih šumskih proizvoda, lovstva i turizma. Korišćenje sveukupnih potencijala šuma i šumskog zemljišta vršiti u skladu sa donesenim važećim šumsko – privrednim osnovama i to šumsko – privrednom osnovom za gazdovanje državnim šumama i šumsko – privrednim osnovom za gazdovanje privatnim šumama.

Stavljanje pod zaštitu vrijednih šumskih kompleksa i drugih identifikovanih prirodnih vrijednosti i rijetkosti, jedan je od prioriteta plana, a u cilju povećanja zaštićenih područja i očuvanja sveukupnog biodiverziteta i genetskog fonda, prema preporukama svjetskih i evropskih direktiva.

5. ENERGETSKA INFRASTRUKTURA

Elektroenergetska infrastruktura

Polaznu osnovu za koncepciju razvoja elektroenergetske infrastrukture čine: funkcionalno – prostorna organizacija kantona, prostorni razmještaj privrednih kapaciteta, mreža i sistem naseljenih mjesta, odnosno razmještaj stanovništva, kao i postojeće lokacije trafostanica i izgrađenih prenosnih vodova.

Pored već postojećih MHE „Osanica 1“, MHE „Osanica 4“, MHE „Čemernica“ i MHE „Kaljani“ u izgradnji, na području Bosansko - podrinjskog kantona planirana je izgradnja većeg broja MHE:

- MHE „Ustikolina“ – Kolunska rijeka,
- MHE „Kiseljak“ – Kolunska rijeka,
- MHE „Jabuka“ – Kolunska rijeka,
- MHE „Modro polje“ – Kolunska rijeka,
- MHE „Račići“ – Kolunska rijeka,
- MHE „Tihuljići“ – Kolunska rijeka,
- MHE „Ljaljička rijeka“ – Ljaljička rijeka,
- MHE „Mazlina“ – Mazlinska rijeka,
- MHE „Marisolići“ – Miloševićev potok,
- MHE „Osanica 2“ – rijeka Osanica,
- MHE „Osanica 3“ – rijeka Osanica,
- MHE „Vražalica“ – rijeka Prača,
- MHE „Banja stijena“ – rijeka Prača,
- MHE „Prača“ – rijeka Prača.

Izgradnja transformatorskih stanice 110/X planiranih Studijom energetskog sektora u BiH vezana je za izgradnju navedenih HE i MHE:

- do 2011. godine pojednostavljena TS 110/10(20) kV Prača, transformacija 110/10(20) kV 8 MVA; glavni razlog izgradnje je priključak malih hidroelektrana, a koristila bi se i za potrebe distribucije električne energije,

- u slučaju izgradnje HE Ustikolina pojednostavljena TS 110/10(20) kV Ustikolina, transformacija 110/10(20) kV 10 MVA; glavni razlog izgradnja je HE „Ustikolina“ i priključak malih hidroelektrana, a koristila bi se i za potrebe distribucije električne energije.

Planirana prenosna mreža je vezana za izgradnju navedenih transformatorskih stanica:

- Ulaz/izlaz DV 110 kV Pale - Goražde u TS „Prača“ 2x110 kV, 0.1 km, Al/Fe, 240/40 mm²,
- Uvod/izvod DV 110 kV Foča - Goražde u TS „Ustikolina“ 2x110 kV, 0.1 km, Al/Fe 240/40 mm².

Planirana je sljedeća dinamika obnove 35 kV mreže:

- Zamjena vodiča, izolatora i pripadajućeg pribora nadzemnog voda 35 kV Goražde1 – Pobjeda dužine 4 km do 2011. godine (Al/Fe 50 mm²),
- Zamjena vodiča, izolatora i pripadajućeg pribora nadzemnog dijela voda 35 kV Goražde 1 – Azot dužine 2 km do 2011. godine (Al/Fe 95 mm² ili veći),
- Obnova TS 35/10 kV Pobjeda do 2011. godine,
- Obnova TS 35/6 kV Azot do 2011. godine.

U cilju poboljšanja naponskih prilika predviđa se ukidanje 10 kV naponskog nivoa i prelazak na 20 kV sredjenaponsku mrežu.

Termoenergetika

Osnovno plansko rješenje u oblasti termoenergetike za područje Bosansko - podrinjskog kantona predstavlja dovođenje prirodnog gasa u Bosansko - podrinjski kanton iz pravca Kantona Sarajevo.

Trasa glavnog magistralnog gasovoda za snabdijevanje potrošača gasom prolazi kroz Bosansko - podrinjski kanton od Prače preko Hranjena prema Goraždu i dolini Drine.

Kao prelazno rješenje za toplifikaciju grada Goražda moguće je izgraditi daljinski sistem grijanja bazirajući sistem na energetskom bloku u proizvodno - poslovnoj zoni u Vitkovićima. Tačna lokacija buduće reonske kotlovnice ili toplane sa primarnom vrelovodnom i sekundarnom toplovodnom mrežom, kao i vrsta energenta treba se definisati dokumentacijom nižeg reda. Bilo bi neophodno izvršiti tehnoekonomsku analizu i izraditi studiju toplifikacije grada Goražda iz kojih bi se tačno utvrdili parametri po kojoj je jedna ovakva investicija opravdana i izvodiva sa finansijskog aspekta.

6. SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Osnovna koncepcija razvoja saobraćajne infrastrukture Bosansko - podrinjskog kantona je formiranje mreže saobraćajnica koja će omogućiti korišćenje svih potencijala teritorije (poljoprivreda, šumarstvo, turizam itd.). Ovakvim konceptom saobraćajne mreže stvaraju se uslovi da se stanovništvo zadrži u svojim naseljima.

Osnovna planska rješenja u oblasti saobraćajne infrastrukture su:

- Brzi put Renovica – Hranjen – Goražde,
- Magistralni put Renovica – Mesići teritorijom kantona - kroz kanjon Prače,
- Obilaznica oko centralnog područja Goražda u kategoriji regionalnog puta (jugoistočna obilaznica od spoja sa magistralnim putem M20 i planiranim brzim putem preko novog mosta desnom obalom Drine do postojećeg regionalnog puta R448),
- Regionalni put Prača – Hrančići – Presjeka između magistralnih puteva M5 i M18.1,
- Regionalni put Jošanica (Foča RS) – Cvilin – Kučine – Sadba – Ahmovići – Zupčići,
- Izmještanje lokalnih puteva zbog izgradnje predviđenih akumulacija na Osanici.

Osnovna koncepcija razvoja saobraćajne infrastrukture može podržati i varijantu brze ceste Trnovo – Delijaši – Grebak – Jabuka – Ustikolina – Goražde, koja bi u nekim segmentima koristila trasu sadašnjeg magistralnog puta, ukoliko se JP Direkcija cesta Federacije Bosne i Hercegovine opredjeli za ovu varijantu.

Takođe, osnovnim konceptom prostornog razvoja u oblasti saobraćaja planira se i rekonstrukcija postojećih lokalnih puteva i njihova modernizacija.

7. TELEKOMUNIKACIONA INFRASTRUKTURA

U narednom planskom periodu doći će do povećanja broja telefonskih pretplatnika i povećanja kapaciteta telefonskih centrala. Kapaciteti telefonskih centrala povećaće se u skladu sa potrebama za novim telefonskim priključcima.

Na osnovu planiranog broja telefonskih priključaka i na osnovu iskazanih potreba na predmetnom području u planu je postavljanje dodatnih isturenih stepena (RSS – ova): Goražde – sjeveroistok, Goražde – jugoistok i Zupčići.

Jedno od planskih rješenja predviđa priključenje ukupno 10 terminala u okviru mreže za prenos podataka.

Za poboljšanje javnih mobilnih veza planirano je instaliranje dodatnih baznih stanica.

Takođe, planirano je proširenje postojeće RTV mrežu i obuhvatanje što većeg područja. U cilju obuhvatanja što većeg područja kantona treba planirati izgradnju novih predajnika radi pokrivenosti RTV signalom Fočanske Jabuke, te mjesnih zajednica Berič, Podhranjen, Glamoč, Ilovača i Hrenovica.

8. HIDROTEHNIČKA INFRASTRUKTURA

Vodosnabdijevanje

Projekcija potrebnih količina vode za Bosansko - podrinjski kanton u 2028. godini iznosi 185.86 l/s ili 16058.16 m³/dan. Najveći dio te količine vode je namjenjen opštini Goražde, odnosno urbanom području i gradskom naselju Goražde. Projekcija potrebnih količina vode za opštinu Foča – Ustikolina 2028. godine iznosi 14.19 l/s ili 1226.02 m³/dan, a za opštinu Pale – Prača 7.74 l/s ili 668.98 m³/dan.

U osnovnoj koncepciji razvoja hidrotehničke infrastrukture izvorište (vodozahvat) Vitkovići predstavlja glavni izvor vodosnabdijevanja (zadovoljava planske potrebe za vodom), a kao alternativni izvor vodosnabdijevanja gradskog naselja i urbanog područja Goražda planirano je izvorišta Cicelj u Čajniču.

Kod naselja Prača je planirano da se vodosnabdijevanje vrši sa postojećih izvorišta. Vodosnabdijevanje naselja Prača će se znatno popraviti puštanjem u funkciju već izgrađenog vodovodnog sistema „Datelji“.

Snabdijevanje vodom Ustikolina je predviđeno putem zahvatanje vode sa Kosovske rijeke u blizini sela Bunčići. Varijantna rješenja su snabdijevanje vodom sa vodovodnog sistema grada Foče odnosno vodosnabdijevanje sa izvorišta Vitkovići.

Odvođenje i dispozicija otpadnih voda (zaštita voda)

Osnovnom koncepcijom prostornog razvoja u oblasti hidrotehničke infrastrukture se predlaže rješavanje prikupljanja, odvođenja i prečišćavanja otpadnih voda iz opštinskih centara na području kantona: Goražda, Ustikoline i Prače; kao i otpadnih voda sa područja MZ Hrenovica, i to izgradnjom kolektora i uređaja za prečišćavanje otpadnih voda za ova i susjedna naselja. Varijantno rješenje za odvođenje i prečišćavanje otpadnih voda Goražda i susjednih prigradskih naselja je produžavanja glavnog kolektora prema susjednoj opštini Novo Goražde i izgradnja zajedničkog uređaja za prečišćavanje otpadnih voda u Kopačima.

Hidroelektrane i akumulacije

Osnovnom koncepcijom su planirane sljedeće MHE :

- MHE „Ustikolina“ – Kolunska rijeka
- MHE „Kiseljak“ – Kolunska rijeka
- MHE „Jabuka“ – Kolunska rijeka
- MHE „Modro polje“ – Kolunska rijeka
- MHE „Račići“ – Kolunska rijeka
- MHE „Tihuljići“ – Kolunska rijeka
- MHE „Ljaljička rijeka“ – Ljaljička rijeka
- MHE „Mazlina“ – Mazlinska rijeka
- MHE „Marisolići“ – Miloševićev potok
- MHE „Osanica 2“ – rijeka Osanica
- MHE „Osanica 3“ – rijeka Osanica
- MHE „Vražalica“ – rijeka Prača
- MHE „Banja stijena“ – rijeka Prača

- MHE „Kaljani“ – rijeka Prača
- MHE „Prača“ – rijeka Prača

Postojeće vodene površine u planskom periodu će biti uvećane izgradnjom 6 većih akumulacija, prvenstveno vezanih za objekte za proizvodnju električne energije. Riječ je o 4 akumulacije na rijeci Prača (akumulacija MHE «Kaljani», akumulacija MHE «Prača», akumulacija MHE «Banja stijena» i akumulacija MHE «Vražalica»), dvije akumulacije na rijeci Osanici (akumulacija MHE «Osanica 2» i akumulacija MHE «Osanica 3»).

Planirane akumulacije na prostoru Bosansko – podrinjskog kantona imaju ulogu zadržavanja viška voda u funkciji zaštite od poplava, obezbjeđivanja dodatnih količina vode za poboljšavanje sistema vodosnabdijevanja (pogotovo u ljetnjem sušnom periodu), proizvodnje električne energije, kao i ostale namjene (rekreacija na vodi, ribogojstvo, navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta i sl.)

9. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Najvažnije plansko rješenje u oblasti komunalne infrastrukture jeste izgradnja kantonalne sanitarne deponije na lokaciji Trešnjica u ataru naselja Vučetići.

Groblja u opštinskim centrima, sekundarnim opštinskim centrima i lokalnim centrima mogu zadovoljiti potrebe za sahranjivanjem tih naselja do 2028. godine uz određena proširenja u pojedinim slučajevima. Određen broj grobalja u udaljenim ruralnim naseljima i manjih grobalja u opštinskim centrima Bosansko - podrinjskog kantona će do 2028. godine postati potpuno neaktivan i planira se njihovo zatvaranje.

U postojećoj proizvodno – poslovnoj zoni Vitkovići potrebno je planirati izgradnju objekta za sakupljanje, preradu i spaljivanje životinjskih ostataka.

10. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Obrazovanje

U planskom periodu manjak školskog prostora u osnovnom obrazovanju na području gradskog naselja Goražde treba riješiti izgradnjom nove osnovne škole (neto korisne površine oko 2500 m²) koja bi trebala biti locirana u zapadnom dijelu naselja Goražde. Izgradnja HE Osanica 3 i prateće akumulacije usloviće potrebu sa izmještanjem devetorazredne osnovne škole u Brzači (naselje Faočići) na drugu lokaciju u istoimenom naselju.

Funkcionisanje visokoškolskih ustanova u Goraždu i kantonu zahtijeva izgradnju objekta za javne visokoškolske ustanove u gradskom naselju Goražde.

Kultura

U vremenskom horizontu treba planirati izgradnju doma kulture u naselju Prača i vraćanje u funkciju društvenih domova u sekundarnim opštinskim i lokalnim centrima.

Zdravstvo

U vremenskom horizontu treba planirati proširenje objekata domova zdravlja u Ustikolini i Prači.

Sport

Zbog manjeg nedostatka sportskih terena na području gradskog naselja Goražde treba planirati kompletiranja postojećeg sportskog centra novim sportskim sadržajima (teniski tereni, manji otvoreni bazen itd.).

U vremenskom horizontu treba planirati izgradnju univerzalnih sportskih terena u Faočićima i Osanici.

11. PRIVREDA

Osnovni pravci privrednog razvoja

Kod razmatranja osnovnih faktora privrednog razvoja kantona, kao polazna osnova služe raspoloživi ljudski resursi, materijalni i prirodni resursi.

Prvi i osnovni cilj privrednog razvoja je obezbijediti takav razvoj da kanton izađe iz kruga nerazvijenih kantona i da se po određenim parametrima što više približi prosjeku Federacije BiH. U okviru osnovne koncepcije razvoja i prostornog uređenja u oblasti privrede predviđa se:

- ubrzano povećanje stepena zaposlenosti i obezbjeđenje oko 2500 - 3000 novih radnih mjesta,
- povećanje bruto domaćeg proizvoda tako da na kraju planskog perioda dostigne nivo između 90% i 100% prosjeka Federacije,
- privredni rast prvenstveno zasnivati na ekološki prihvatljivijoj industriji; turizmu; proizvodnji energije; primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i proizvodnji hrane; sektoru malih i srednjih preduzeća.

Ovo će se ostvariti kroz:

- izgradnju novih industrijskih kapaciteta, koji bi prvenstveno bili komplementarno vezani za postojeće kapacitete, odnosno prirodne resurse;
- povećanje stepena iskorišćenosti postojećih industrijskih kapaciteta i proširenje proizvodnih mogućnosti tih kapaciteta,
- razvoj riječnog, izletničkog, lovnog, ribolovnog, planinskog, zimskog, banjskog, seoskog, eko, kulturnog i tranzitnog turizma;
- izgradnju manjih hidroenergetskih kapaciteta;
- razvoj primarne poljoprivredne proizvodnje u ratarstvu, povrtlarstvu i voćarstvu koja bi se postepeno razvijala na tim osnovama,
- razvoj sektora malih i srednjih preduzeća u oblastima prerađivačke industrije, eksploatacije mineralnih sirovina i poljoprivrede.

Prostorna organizacija privrede

Na području Bosansko - podrinjskog kantona se planiraju tri nove proizvodno – poslovne zone:

- «Vinčica – Pračanka» u opštini Pale – Prača, između naselja Donja Vinča i Turkovići (u neposrednoj blizini entitetske granice) - površine 14.96 ha,
- «Vrbički potok» u opštini Foča – Ustikolina (atar naselja Ustikolina), na lokaciji nekadašnjeg vojnog skladišta - površine 5.17 ha,
- «Podlozje» u opštini Goražde (gradsko naselje Goražde), između privrednih pogona «Centroprevoz – Mak company» i «Goražde putevi» - površine 19.33 ha.

Njihova ukupna površina iznosi 39.46 ha, sa kapacitetom od 5919 zaposlenih pri gustini zaposlenosti od 150 zaposlenih/ha.

Lokacija Rasadnik u okviru gradskog naselja Goražde je takođe planirana za proizvodno – poslovnu namjenu. Zbog površine od 3.37 ha, ova površina je kategorisana kao privredni pogon.

U okviru proizvodno - poslovne zone Vitkovići planira se uspostavljanje slobodne bescarinske zone i na taj način bi se ova postojeća privredna zona mnogo bolje koristila.

Ukupan broj zaposlenih u okviru planiranih privrednih površina iznosi 6425 zaposlenih.

U ovim planiranim proizvodno – poslovnim zonama i privrednim pogonima bi se trebali smjestiti lokaciono fleksibilni industrijski kapaciteti (prehrambena industrija, metaloprerađivačka, elektronska, itd.) koji imaju srednji uticaj na životnu sredinu opštinskog nivoa, kao i veća skladišta.

12. ŽIVOTNA SREDINA I UGROŽENOST

Mjere zaštite životne sredine

Osnovne mjere u oblasti zaštite životne sredine su:

- Donošenje opštih normativno-pravnih akata Skupštine Bosansko – podrinjskog kantona i opštinskih vijeća o zaštiti i unapređenju životne sredine (lokalni akcioni planovi zaštite životne sredine - LEAP, kantonalni i opštinski programi zaštite životne sredine; kantonalni i opštinski planovi zaštite prirode; kantonalni i opštinski programi zaštite vazduha; planovi zaštite riječnih slivova; kantonalni i opštinski planovi upravljanja čvrstim otpadom);
- Izrada katastra zagađivača i stalno ažuriranje od strane nadležnih, pri čemu je naročito važno ustanovljavanje mjernih punktova zagađivanja i uslova praćenja zagađivanja;
- Uspostavljenje monitoringa kvaliteta svih segmenata životne sredine (voda, vazduh, tlo, buka, zračenje i slično);
- Prilagođavanje tehničkih i proizvodnih procesa u industriji i proizvodnji energije zahtjevima i uslovima zaštite od zagađenja životne sredine, kako se štetni uticaji ne bi širili na okolinu;
- Izgradnja uređaja za prečišćavanje otpadnih voda za potrebe naselja Goražde, Ustikolina i Prača i susjednih naselja, te za područje MZ Hrenovica;
- Izgradnja sanitarno ispravnih septičkih jama u ostalim naseljima;
- Sanacija i rekultivacija područja nekadašnje deponije na lokaciji Lug, kao i divljih deponija u opštini Foča - Ustikolina;
- Uspostavljanje efikasnog sistema prikupljanja čvrstog otpada koji bi funkcionisao na što većem prostoru kantona, a samim tim opsluživao veći broj stanovnika kroz uspostavljanje kantonalne sanitarne deponije na lokalitetu Trešnjica.

Mjere zaštite od prirodnih i antropogenih nepogoda i katastrofa i ratnih djelovanja

Zaštita od elementarnih nepogoda

U oblasti zaštite od elementarnih nepogoda na području Bosansko – podrinjskog kantona potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- Striktna primjena propisa o aseizmičkoj gradnji;
- Zabrana izgradnje stambenih i privrednih objekata na nestabilnim terenima (dijelovi atara naselja Lokve i Renovica) i klizištima;
- Izgradnja akumulacija na Prači i Osanici;
- Uspostavljanje sistema protivgradne zaštite na čitavoj teritoriji kantona.

Zaštita od požara i eksplozija

U oblasti zaštite od požara i eksplozija potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- Striktna primjena protivpožarnih propisa sa naročitim naglaskom na urbanističku regulaciju (urbanističke mjere zaštite);

- Izrada šumskih planova za zaštitu od požara sa naročitim naglaskom na izgradnju protivpožarnih puteva;
- Stalni nadzor i sistematsko sprovođenje preventivnih mjera zaštite u proizvodno – poslovnoj zoni «Pobjeda»;
- Izraditi planove transporta eksplozivnih i zapaljivih materija, kao i planove zaštite od udesa.

Zaštita od ratnih dejstava

U oblasti zaštite od ratnih dejstava potrebno je preduzeti sljedeće mjere:

- Deminiranje prostora Bosansko – podrinjskog kantona;
- Izgradnja novih namjenskih skloništa osnovne zaštite u naseljima Goražde i Ustikolina;
- Ukloniti nedostatke i oštećenja u postojećim skloništima;
- Odrediti skloništa dopunske zaštite, prvenstveno u objektima preduzeća, kao i u adekvatnim prirodnim objektima;
- Izraditi planove za sklanjanje ljudi i materijalnih dobara.

13. PRIRODNO I KULTURNO - ISTORIJSKO NASLJEĐE

Prirodno nasljeđe

Osnovna koncepcija prostornog razvoja Bosansko - podrinjskog kantona sa aspekta zaštite prirode zasnovana je na identifikaciji prirodnih vrijednosti kantona i njihovog stavljanja pod zaštitu, a u cilju povećanja procenta zaštićenih prirodnih područja na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, što i jeste osnovna preporuka svjetskih i evropskih direktiva koje uređuju ovu oblast.

Shodno gore navedenom, ovim planom je predviđeno stavljanje pod zaštitu sljedećih prirodnih područja i lokaliteta:

- Kanjon rijeke Prače, sa površinom od oko 660 ha – *zaštićeni pejzaž (park prirode - potkategorija)*¹,
- Predio Grebak – Borovac, sa površinom 4647 ha u opštini Foča – Ustikolina - *zaštićeni pejzaž (park prirode - potkategorija)*,
- Lokalitet „Veliki čair“, u opštini Pale-Prača, gdje je izgradjena kaptaža za snabdijevanje fiziološkom vodom - *zaštićeni pejzaž (zaštitna šuma – potkategorija)*,
- Spomen park „Rorovi“, u opštini Goražde - *zaštićeni pejzaž (park šuma – potkategorija)*
- Stećansko groblje, u zaseoku Goršići u opštini Goražde - *zaštićeni pejzaž (park šuma – potkategorija)*,
- Grobljanska cjelina „Presjeka“, na kojoj egzistiraju endemski primjerci žalosne bukve - *spomenik prirode (dendrološki spomenik prirode – potkategorija)*,
- Mineralno vrelo „Kiseljak“, u opštini Pale – Prača – *spomenik prirode (hidrogeološki spomenik prirode – potkategorija)*,

¹ Prema kategorizaciji propisanoj Zakonom o zaštiti prirode iz 2003. godine (Sl. novine Federacije BiH, br. 33/03)

- Mineralno vrelo „Kiseljak“, u naselju Bogušići u opštini Goražde -*spomenik prirode (hidrogeološki spomenik prirode – potkategorija).*

Kulturno nasljeđe

Osnovne mjere u oblasti kulturnog nasljeđa su:

- Zaštita i očuvanje arheoloških lokaliteta kao kulturnih dobara,
- Provođenje mjera tehničke i fizičke zaštite svih objekata kulturno - istorijskog nasljeđa (prvenstveno utvrđivanjem zaštitnih zona),
- Stavljanje pod formalnu zaštitu značajnih objekata kulturno - istorijskog nasljeđa (npr. stari grad Pavlovac u opštini Pale – Prača),
- Hitna zaštita ugroženih nacionalnih spomenika BiH - Turhan Emin-begove džamije u Ustikolini i groblja na Presjeci kod Ustikoline,
- Uspostavljanje informacionog sistema u oblasti zaštite kulturno - istorijskog nasljeđa,
- Obezbeđenje monitoringa ukupnog kulturno - istorijskog nasljeđa,
- Uključivanje kulturnih dobara u planove razvoja Bosansko - podrinjskog kantona (prije svega turizam - seoski, eko, izletnički, eskurzioni, dječiji i omladinski, kulturno - manifestacioni i tranzitni).

14. OSNOVNA NAMJENA PROSTORA (KONCEPT NAMJENE PROSTORA)

Osnovni koncept organizacije, uređenja i korišćenja prostora Bosansko - podrinjskog kantona u periodu do 2028. godine bazira se na planiranoj mreži naselja (model policentričnog razvoja) na području kantona, zatim na konceptu razvoja poljoprivrede, šumarstva, rudarstva, industrije, energetike, saobraćaja, vodoprivrede, turizma, trgovine na istom prostoru, kao i na planskim rješenjima u sferi zaštite prirode i ekologije.

Urbana područja na teritoriji kantona prevashodno obuhvataju građevinska zemljišta subregionalnog centra Goražde; opštinskih centara nižeg ranga Ustikoline i Prače; sekundarnih opštinskih centara; lokalnih centara; prigradskih naselja i većine primarnih naselja (izuzev naselja Gornji Bogovići, Karovići, Kolakovići, Pijevac, Ropovići i Završje).

Planirana proizvodno – poslovna zona Vinčica - Pračanka u opštini Pale – Prača je izdvojena kao posebna namjena, pošto ne ulazi u sastav urbanih područja.

Vikend zone predstavljaju zone planirane za povremeno stanovanje i usko su povezane sa postojećim vikend naseljima i konceptom prostornog razvoja turizma. Planirane vikend zone 2028. godine su Vražalice i Kolovarice.

Turističke zone su prevashodno vezane za riječni turizam, planinski i zimski turizam. Planirane turističke zone 2028. godine su Grebak, Modrani, Kriva Draga i Ruda glava.

Iz samog naziva «zone specijalne namjene» jasno je da je riječ o prostorima čija namjena se ne može objavljivati u javnom dokumentu.

Poljoprivredno zemljište obuhvata kategorije oranica, voćnjaka, pašnjaka, kultivisanog zemljišta (grupe obradivih parcela) i ostalog poljoprivredno zemljište (poljoprivredne površine sa značajnim učešćem prirodnog biljnog pokrova). U okviru poljoprivrednog zemljišta se nalaze i manje grupacije stambenih objekata, kao i pojedinačni stambeni objekti seoskih domaćinstava udaljeni od centralnih dijelova seoskih naselja i značajnijih saobraćajnica.

Šumsko zemljište obuhvata kategorije lišćarskih šuma, četinarskih šuma, mješovitih šuma, ali i kategorije poput planinskih travnjaka, vresišta, ostalog šumskog zemljišta (sukcesija šumske vegetacije), neplodnog zemljišta (goleti) i planinske vegetacije.

Vodene površine obuhvataju rijeku Drinu i akumulacije. Na području obuhvata plana planiraju se akumulacije na rijekama Prači i Osanici.

Kao područja sa posebnim režimom korišćenja u namjeni prostora su izdvojeni istražno polje rude gipsa u ataru naselja Lokve, kao i planirana zaštićena prirodna područja «Kanjon Prače» i «Grebak – Borovac» (planirani parkovi prirode).

II OSNOVNA KONCEPCIJA PROSTORNOG RAZVOJA ZA PERIOD 2008 - 2012. GODINE (ETAPNI PLAN)

Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja propisuje izradu osnovne koncepcije prostornog razvoja za prvi planski period od četiri godine. To je period 2008 – 2012. godine. Ovo podrazumijeva program mjera preko kojih se realizuju definisani opšti i posebni ciljevi prostornog razvoja.

Program mjera dat je za pet prioriternih područja:

1. Infrastruktura,
2. Društvene djelatnosti i privrede,
3. Zaštita životne sredina i zaštita od prirodnih i antropogenih nepogoda i katastrofa i ratnih djelovanja,
4. Prirodno i kulturno nasljeđe,
5. Dalje prostorno planiranje.

Program mjera dat je za probleme koji su identifikovani, s ciljem njihovog prevazilaženja u prvoj etapi planskog perioda (2008 – 2012.).

Za oblast **infrastrukture** program mjera je sljedeći:

- Dovršenje MHE „Kaljani“;
- Izgradnja nekoliko MHE na Osanici, Prači i Kolini;
- Izgradnja pojednostavljene TS 110/10(20) kV Prača i ulaz/izlaz dalekovoda 110 kV Pale - Goražde u TS „Prača“;
- Zamjena vodiča, izolatora i pripadajućeg pribora nadzemnog voda 35 kV Goražde1 – Pobjeda dužine 4 km (Al/Fe 50 mm²);
- Zamjena vodiča, izolatora i pripadajućeg pribora nadzemnog dijela voda 35 kV Goražde 1 – Azot dužine 2 km (Al/Fe 95 mm² ili veći);
- Obnova TS 35/10 kV Pobjeda;
- Obnova TS 35/6 kV Azot;
- Izgradnja brzog puta Renovica – Hranjen – Goražde;
- Izgradnja magistralnog puta Renovica – Mesići kroz kanjon Prače;
- Izgradnja obilaznice oko centralnog područja Goražda u kategoriji regionalnog puta;
- Izmještanje lokalnih puteva u dolini Osanice;
- Postavljanje dodatnih isturenih stepena (RSS – ova): Goražde – sjeveroistok, Goražde – jugoistok i Zupčići;
- Izgradnja kolektora i uređaja za prečišćavanje otpadnih voda Goražda i susjednih prigradskih naselja;
- Izgradnja nekoliko većih akumulacija na rijekama Prača i Osanica;
- Izgradnja kantonalne sanitarne deponije na lokaciji Trešnjica;
- Izgradnja objekta za sakupljanje, preradu i spaljivanje životinjskih ostataka u postojećoj proizvodno – poslovnoj zoni Vitkovići;

Za oblast **društvenih djelatnosti i privrede** program mjera je sljedeći:

- Izgradnja nove osnovne škole u zapadnom dijelu naselja Goražde;
- Izgradnja objekta za javne visokoškolske ustanove u gradskom naselju Goražde;
- Izgradnja doma kulture u naselju Prača;
- Kompletiranje postojećeg sportskog centra u gradskom naselju Goražde novim sportskim sadržajima (teniski tereni, manji otvoreni bazen itd.);
- Izgradnja univerzalnih sportskih terena u Faočićima i Osanici;
- Formiranje proizvodno – poslovne zone Vinčica - Pračanka u opštini Pale – Prača;
- Formiranje proizvodno – poslovne zone Vrbički potok u opštini Foča – Ustikolina;
- Formiranje proizvodno – poslovne zone Podlozje u opštini Goražde (gradsko naselje Goražde);
- Formiranje privrednog pogona na lokaciji Rasadnik u gradskom naselju Goražde.

U oblasti **zaštite životne sredine i zaštite od prirodnih i antropogenih nepogoda i katastrofa i ratnih djelovanja** mjere su sljedeće:

- Donošenje lokalnih akcionih planova zaštite životne sredine (LEAP – i) na nivou kantona i opština, kao i kantonalnog i opštinskih planovi upravljanja čvrstim otpadom;
- Izrada katastra zagađivača i uspostavljenje monitoringa kvaliteta svih segmenata životne sredine;
- Izgradnja uređaja za prečišćavanje otpadnih voda za potrebe naselja Goražde i susjednih prigradskih naselja;
- Sanacija i rekultivacija područja nekadašnje deponije na lokaciji Lug, kao i divljih deponija u opštini Foča - Ustikolina;
- Uspostavljanje kantonalne sanitarne deponije na lokalitetu Trešnjica;
- Izgradnja nekoliko akumulacija na Prači i Osanici;
- Uspostavljanje sistema protivgradne zaštite na čitavoj teritoriji kantona;
- Deminiranje prioriternih područja kantona.

U oblasti **prirodnog i kulturnog nasljeđa** mjere su sljedeće:

- Proglašenje zaštićenih prirodnih područja (Kanjon rijeke Prače, predio Grebak – Borovac, lokalitet „Veliki čair“, spomen park „Rorovi“, Stećansko groblje, Grobljanska cjelina „Presjeka“, mineralno vrelo „Kiseljak“ u opštini Pale – Prača i mineralno vrelo „Kiseljak“ u ataru naselja Bogušići);
- Uspostavljanje informacionog sistema u oblasti zaštite kulturno - istorijskog i prirodnog nasljeđa;
- Utvrđivanje zaštitnih zona svih objekata kulturno - istorijskog nasljeđa
- Hitna zaštita ugroženih nacionalnih spomenika BiH - Turhan Emin-begove džamije u Ustikolini i groblja na Presjeci kod Ustikoline.

U oblasti **daljeg prostornog planiranja** mjere su sljedeće:

- Izrada Urbanističkog plana Goražde (urbano područje Goražde);
- Izrada Urbanističkog plana Ustikolina (urbano područje Ustikolina);
- Izrada Urbanističkog plana Prača (urbano područje Prača);
- Izrada Regulacionog plana naselja Vitkovići;
- Izrada regulacionih planova planiranih turističkih zona;

- Izrada regulacionih planova planiranih vikend zona;
- Izrada regulacionih planova planiranih proizvodno – poslovnih zona.

Kao izvori finansiranja ovih planskih rješenja definišu se sljedeći izvori:

- Kantonalni budžet,
- Opštinski budžeti,
- Samodoprinos na nivou mjesnih zajednica,
- Budžet Federacije BiH - uključuje i sredstva različitih fondova, npr. Fonda za zaštitu okoliša itd.,
- Razvojna banka FBiH,
- Budžet Bosne i Hercegovine,
- Budžet Kantona Sarajeva,
- Budžet RS i susjednih opština u RS (uključujući sredstva JP „Putevi RS“, Investiciono – razvojne banke RS, različitih fondova kojima upravlja Vlada RS),
- Sredstva javnih preduzeća (pod javnim preduzećima se ne podrazumjevaju samo formalna javna preduzeća, već i komunalna preduzeća sa većinskim državnim i opštinskim udjelom u vlasništvu),
- Sredstva iz evropskih pretpristupnih fondova (IPA),
- Kreditna sredstva,
- Privatni kapital,
- Javno – privatna partnerstva,
- Donatorska sredstva,
- Zadužbine i fondacije.